

dovat demokraticko-socialistickou kontra-hegemonii zdola.“ (s. 154)

Právě tady ale přesvědčivost výkladu drhne nejvíce. Není sborník k Foucaultovi příliš nespravedlivý? Nezneužívají autoři možnosti dějinného odstupu a nepoužívají svévolně francouzského filozofa podle toho, jak se jim to hodí pro účely návratu ke strategii „první levice,“ a neosobují si právo vynášet nepřiměřené soudy nad člověkem, který reagoval na aktuální situaci, v níž se nacházel? Některé pasáže totiž skutečně působí jako by byl Foucault unesen do známého výkladu proměn společností od druhé světové války. Je do něj zasažen někdy až příliš jednoznačně, což vyvolává dojem, že se sborník dopustil podobné chyby, jaká je vyčítána Glucksmannovi a Ewaldovi, tedy že si do francouzského filozofa a situace kolem něj autoři projektují své vlastní politické názory a interpretace, byť v tomto případě z druhé strany. S tím souvisí i to, že autoři spoléhají na čtenářovo intuitivní porozumění slovu „neoliberalismus“, fungující v knize spíše jako magická formule pro budování nového hnutí. Více než o Foucaultovi je v tomto čtení kniha spíše o kritice určitého způsobu uvažování, jemuž byli lidé jako Foucault v určité době blízko a různými způsoby mu pomohli na výsluní v naději, že jej získají pro svůj vlastní projekt. Na druhou stranu je však potřeba říci, že kniha končí shrnutím druhého z editorů, které už působí o poznání komplexněji a tím i spravedlivěji (Behrent, s. 176–185).

Kniha *Foucault and Neoliberalism* tak v úhrnu představuje provokativní a podnětné čtení, které ze zdánlivě marginálního problému dokáže vykresat v zásadě zajímavé mapování pozdního myšlení jednoho z velikánů evropské vědy a všech okolností, jež se toho týkají. Při zachování samozřejmého kritického odstupu bude kniha jistě inspirativním čtením pro všechny, koho tento populární autor zajímá.

Petr Kubala

Kirstin Drenkhahn, Manuela Dudeck, Frieder Düinkel: *Long-Term Imprisonment and Human Rights*

New York, Routledge 2014, 394 s.

Sílící mezinárodní akademická debata týkající se lidských práv ve vězeňských zařízeních se stává jedním z ústředních témat současného sociálněvědního výzkumu světa za vysokými zdmi s ostnatým drátem napříč celosvětovým spektrem. Příspěvkem do této debaty, který dle mého názoru zaslouží pozornost odborníků z řad nejen kriminologických, je publikace *Long-Term Imprisonment and Human Rights* autorského kolektivu pod editorským vedením Kirstin Drenkhahn (Freie Universität Berlin), Manuely Dudeck (University of Ulm) a Friedera Düinkela (University of Greifswald), ve které přední evropské výzkumníky obrací pozornost k tematice lidských práv ve vězeňském prostředí s důrazem kladeným na dlouhodobě (minimálně pětiletý trest odnětí svobody) odsouzené muže.

Jedná se o publikaci komparativního charakteru, ve které jsou prezentovány výsledky výzkumného projektu *Long-Term Imprisonment and the Issue of Human Rights in Member States of the European Union*, analyzujícího životní podmínky odsouzených ve vybraných zemích Evropské unie, konkrétně v Belgii, Dánsku, Finsku, Francii, Chorvatsku, Litvě, Německu, Polsku, Španělsku, Švédsku a Velké Británii. Autoři tak nabízí unikátní možnost vzájemně mezi sebou komparovat data z vybraných zemí a (do určité míry) komplexně analyzovat problematiku lidských práv dlouhodobě odsouzených v Evropě. Takový výzkumný projekt je v mnoha směrech výjimečný a představuje pro čtenáře užitečnou studnici dat o evropských vězeňských systémech.

Autoři si kladou za cíl odpovědět na otázky týkající se materiálních a sociálních životních podmínek dlouhodobě odsouzených v rámci jejich výkonu trestu odnětí

svobody (zejména v dimenzích zdravotní péče a bezpečnosti) a dopadů dlouhodobého uvěznění na jednání a osobnost odsouzeného. Svá zjištění poté zasazují do mezinárodního evropského legislativního diskurzu vězeňství a lidských práv. Na výzkumné otázky hledají odpovědi pomocí kvantitativního výzkumu založeného na standardizovaných dotazníkových šetřeních určených pro odsouzené a zaměstnance věznic. Celkem dotázali autoři během roku a půl 1101 respondentů ve 36 vězeňských zařízeních.

V první části knihy jsou čtenáři seznámeni s pozadím výzkumu, jeho metodologickou stránkou a s mezinárodním diskurzem rámuujícím otázku zacházení s dlouhodobě odsouzenými v evropských zemích. Autoři obrací pozornost zejména ke klíčovému dokumentům v otázce vězeňství (Evropská vězeňská pravidla), ke stanoveným standardům výkonu dlouhodobého trestu odnětí svobody a k institucím bdícím nad jejich dodržováním (Evropský soud pro lidská práva a Komise Rady Evropy proti mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení a trestání). V šesté kapitole jsou představeny reporty mapující podmínky a vývojové trendy výkonu dlouhodobého trestu v rámci jednotlivých národních států s cílem poskytnout sjednocené informace týkající se daného výzkumného pole. Poté, co jsou čtenáři seznámeni s kontexty jednotlivých států, následuje kapitola s výsledky empirického výzkumu.

Ta je členěna dle tematického zaměření do subkapitol zahrnujících ubytovací podmínky, proces administrace délky a obsahu trestu, zdravotní péči, psychiatrické problémy, pracovní a vzdělávací programy, volnočasové aktivity, programy zacházení, vzorce interakcí odsouzených s managementem věznic či osobní vazby odsouzených s vnějším světem a přípravu na propuštění.

V rámci ubytovacích podmínek problematizují autoři zejména nedostatky spojené

s vytvářením soukromí pro odsouzené, které se úzce pojí s nevhodným typem hromadného ubytování nebo s neschopností věznic zajistit odsouzeným soukromí během noci či při návštěvě sociálních zařízení. Zvláštní pozornost je věnována oblasti zdravotní péče, kde je pozitivně hodnocen program prevence sebevraždnosti, ale naopak je ze strany dotázaných odsouzených negativně nahlížena dostupnost zdravotní péče. Nedostatečnost zdravotní péče se projevuje zejména v oblasti psychiatrických problémů odsouzených způsobených traumatizujícími a stresovými zážitky během uvěznění, které nejsou, s ohledem na absenci adekvátního terapeutického působení, vhodně řešeny.

Praxe ve věznicích jednotlivých států je evaluována vždy s ohledem na závazné standardy zacházení s odsouzenými, vyplývající z důrazu na principy ochrany lidských práv. Autoři hodnotí analyzované vězeňské systémy vybraných evropských států jako modely, ve kterých se mísí prvky velmi dobré praxe s prvky negativními. Žádný ze sledovaných vězeňských modelů není možné hodnotit jako zcela bezproblémový či naopak jako výrazně negativní. Autoři dospívají k názoru, že evropské vězeňství se nachází někde uprostřed na pomyslné škále mezi „útulným koutem“ a „temným žalářem“ (s. 374), kdy je však nutné zohledňovat jednotlivá specifika daných států.

Knihy *Long-Term Imprisonment and Human Rights* je charakteristická primárním důrazem na praktické problémy (překážky) pojící se s výkonem dlouhodobého trestu odnětí svobody ve vztahu k problematice lidských práv a nepředstavuje tak klasickou sociálněvědní studii. V publikaci postrádám zejména teoretické ukotvení a výraznější přesah do abstraktní roviny sociologické či kriminologické teorie. Omezené odkazy na koncepty subkultury, totální instituce a na teorii deprivace v rámci druhé kapitoly lze jen stěží považovat za systematickou teoretickou práci, přičemž pře-

sah do roviny teoretické není v interpretaci výsledků patrný. Jako diskutabilní se jeví také reprezentativita a potenciální generalizace zjištěných výsledků, která je způsobena zejména specifickým výběrem výzkumného vzorku. Autoři se však s touto výtkou čestně vypořádávají (s. 29) a zdůrazňují limity svých interpretací a nezbytnost koncipovat závěry vždy ve vztahu ke specifickému kontextu vězeňských systémů daných zemí. V určitých pasážích knihy (zejména v páté kapitole) však až příliš zabředávají do rozboru legislativních nařízení či rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Komise Rady Evropy proti mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení a trestání, čímž čtenáře zahlcují velkým množstvím informací, které nejsou v následné interpretaci vlastních zjištění adekvátně analyticky využity.

Za nejsilnější stránku předkládané publikace naopak považují její přínos v oblasti komparativních studií, kdy se jedná o mimořádný empirický výzkum realizovaný napříč Evropou zaměřený na „dobrou“ a „špatnou“ praxi v evropských věznicích. Závěry předkládaného výzkumu mají taktéž potenciál posílit mezinárodní debatu týkající se práv odsouzených a určování standardů podmínek života ve věznicích.

Poptávka po srovnání stavu vězeňství v jednotlivých státech Evropy v posledních letech stoupá a vytváří se tak vhodné podmínky pro realizaci obdobných srovnávacích výzkumů. Za zmínku v této souvislosti stojí současný projekt The European Prison Observatory, koordinovaný italskou neziskovou organizací Antigone v osmi evropských zemích (Francii, Itálii, Litvě, Polsku, Portugalsku, Řecku, Španělsku a Velké Británii), který je založen na kvantitativních a kvalitativních analýzách podmínek národních vězeňských systémů.

Čím by však mohla být publikace *Long-Term Imprisonment and Human Rights* přínosná pro českého čtenáře? Kniha se za-

bývá tématem, kterému stále není věnována dostatečná pozornost v českém ani mezinárodním vězeňském výzkumu. Obecně vyvstává v rámci českého vězeňského výzkumu zásadní problém, kterým je určité uzavírání se do vlastní české ulity. V rámci mezinárodních srovnávacích studií data týkající se českého vězeňství paradoxně, avšak s železnou pravidelností absentují, ačkoli je jejich potenciál ohromný, například ve vztahu k období komunismu, respektive postkomunismu.

Vzhledem k této (poněkud nelichotivé) situaci a k nedostatku dat pro mezinárodní srovnání, může kniha Kirstin Drenkhahn, Manuely Dudeck a Friedera Dünkela posloužit jako základ komparace podmínek českého vězeňství s praxí ostatních vězeňských modelů. Z tohoto důvodu se domnívám, že se jedná o publikaci užitečnou pro akademické pracovníky, studenty, ale i laiky, a mohu ji tak vřele doporučit jejich pozornosti.

Lukáš Dirga

Helga Nowotny: *The Cunning of Uncertainty*

Cambridge; Malden, MA, Polity Press
2016, 220 s.

Nejistota může být šancí pro demokratické uspořádání společnosti. I takto, radikálně lze shrnout *The Cunning of Uncertainty*. Bývalá prezidentka Evropské rady pro výzkum (ERC) a filozofka vědy Helga Nowotny v této své poslední knize pojednává o náhodě a nejistotě ve vědeckém poznání. Na jedné straně připomíná anekdoty, které známe již z děl sociologů Michela Callona, Bruna Latoura nebo Karin Knorr-Cettinové, kteří do zkoumání vědeckého poznání vnesli argument, že věda není systematická šachovnice, ale spíše komplexní spojení pravidel a nahodilých vychýlení, která jsou v přímém vztahu s kulturním a politickým vývojem společnosti. Na druhé straně na-